

LES AUTORITATS LINGÜÍSTIQUES

Bartomeu COLOM PASTOR

Professor titular de dret administratiu
de la Universitat de les Illes Balears

The abstract can be found at the end of the article.
Resumen al final del artículo.

Sumari

I. Introducció	c) La Universitat de les Illes Balears
II. Les autoritats lingüístiques	d) L'Acadèmia Valenciana de la Llengua
1. Del castellà o espanyol	
2. Del gallec	4. Del basc
3. Del català	III. A tall de conclusions
a) L'Institut d'Estudis Catalans	
b) El reconeixement de l'Institut d'Estudis Catalans per part de Catalunya	

I. INTRODUCCIÓ

Si la bibliografia jurídica sobre les acadèmies és ja escassa,¹ encara ho és més la manca d'estudis des del vessant jurídic sobre les autoritats lingüístiques i, en general, les acadèmies lingüístiques.

1. Vegeu la veu «*academia*» en el *Diccionario de la Administración Española* (Alcubilla), tom I, sisena edició, Madrid, 1914, pàg. 149 a 159; la veu «*academia*» a l'*Enciclopedia Jurídica Básica*, volum I, Cívitas, Madrid, 1995, primera edició, pàg. 54 i 55; el llibre publicat per diversos autors *Las Reales Academias del Instituto de España*, Alianza, Madrid, 1992.

El treball més complet de tipus general sobre les acadèmies des del vessant jurídic és el de Noelia DE MIGUEL SÁNCHEZ: *Las Academias y su configuración jurídica*, Cedecs Editorial, Barcelona, 1999. És clar el seu origen il·lustrat, n'hi ha prou de veure l'article 38 de la Instrucció para los subdelegados de Fomento, de 30 de novembre de 1833, on es disposa que:

En aquest treball ens proposam fer una primera aproximació a les tipologies, les funcions, l'origen, el reconeixement estatal o autonòmic, l'àmbit d'actuació o abast territorial i les funcions de les autoritats lingüístiques de cadascuna de les llengües de l'Estat espanyol que proclamen oficials la Constitució o els Estatuts, és a dir, castellà, català, gallec i basc,² fent especial esment a les de la llengua catalana i el seu paper amb relació a la unitat dels idiomes respectius.

II. LES AUTORITATS LINGÜÍSTIQUES

1. *Del castellà o espanyol*

Pel que fa al castellà, l'autoritat lingüística és la Reial Acadèmia Espanyola, fundada l'any 1713 per iniciativa de Juan Manuel Fernández Pacheco y Zúñiga, amb la finalitat de *«cultivar y fijar la pureza y elegancia de la*

«Las Academias y Asociaciones científicas y literarias de toda especie pueden contribuir poderosamente a difundir la instrucción, y en este concepto el Gobierno y sus delegados deben promoverlas y fomentarlas por los medios que estén a su alcance.»

2. Això significa que per delimitar el tema objecte del treball no analitzarem els òrgans consultius i assessors de l'Administració del Principat d'Astúries regulats en els articles 16, 17 i 18 de la Llei 1/1998, de 23 de març, d'ús i promoció del bable/asturià, que són la Universitat d'Oviedo, l'Acadèmia de la Llengua, la Junta Toponímica del Principat d'Astúries i el Reial Institut d'Estudis Asturians. Deixem constància, emperò, que la Universitat ha de garantir la capacitat adequada del professorat per ensenyar el bable/asturià i la investigació lingüística i filològica en relació amb aquest (article 17 de la Llei), i que correspondran a l'Acadèmia de la Llengua, segons l'article 18 de la Llei esmentada, les funcions següents:

- a. *Seguimiento de los programas y planes regionales en materia de bable asturiano.*
- b. *Emitir dictámenes por iniciativa propia o a instancias, tanto de la Junta General del Principado como del gobierno regional sobre actuaciones concretas en materia de bable asturiano.*
- c. *Asesorar y formular propuestas en relación al bable asturiano, cuando sea requerido para ello por los organismos competentes en materia cultural y/ o lingüística a la administración del Principado de Asturias.*
- d. *Cualquier otra que se le atribuya en el desarrollo parlamentario de la presente ley.»*

L'Acadèmia de la Llengua es va crear pel Decret 33/1980, de 15 de desembre (BOCRA de 16 de juliol de 1981), i els seus estatuts foren aprovats pel Decret 9/1981 i modificats el 12 d'abril de 1995 (BOPA núm. 31, de 14 de juny). Té 21 acadèmics numeraris, 19 de corresponents i 15 d'honor.

L'autoritat lingüística de l'aranès és el Departament de Lingüística de l'Aranès, integrat per un màxim de 13 membres numeraris, que depèn del Consell General d'Aran (Acord del Consell General d'Aran, adoptat en la sessió plenària ordinària de 18 de desembre de 2002 i publicat en el BOF núm. 6, de 14 de gener de 2003).

lengua castellana». Per reial cèdula, Felip V en va aprovar la constitució el 3 d'octubre de 1714 i la col·locà sota empara i protecció reial.³

Històricament, hi va haver un intent que la Reial Acadèmia Espanyola fos l'acadèmia de totes les llengües de l'Estat, la qual cosa es produí durant el govern de la dictadura de Primo de Rivera amb la promulgació del Reial decret de 26 de novembre de 1926.⁴

Trobam la justificació d'aquesta reforma en l'exposició del Reial decret, que val la pena transcriure encara que sigui parcialment:

«SEÑOR: El hecho de que se hablen y cultiven en el suelo de nuestra Patria, además de la castellana, otras lenguas, españolas también, aunque no sean «el español» por antonomasia, exige del Gobierno medidas que tiendan a fijar su pureza y conservación, pues sin menoscabo de la intangible unidad nacional, es innegable la gran importancia de su uso familiar y literario, ya que todas esas varias formas integran el acervo idiomático y el modo de expresión del pensar y del sentir de nuestra raza.

»El medio adecuado para atender a esta necesidad, hasta ahora olvidada, sería encomendar a una reunión de doctos, especializados en su conocimiento, la custodia y depuración de tan ricos tesoros lingüísticos; pero la reducida área de difusión de tales idiomas, hace imposible la creación de una Academia especial que cumpliese estos fines; los cuales pueden ser logrados incorporando a la Real Academia Española algunos miembros, que, dentro de su seno, realicen, en cuanto a las otras lenguas españolas, idéntica función que aquella cumple respecto al castellano, bastando que tal misión fuese ejercida por uno o dos Académicos para cada uno de los idiomas, catalán, con sus variantes valenciano y mallorquín, gallego, y vascuence.»

En els articles 1 i 2 el Reial decret va preveure 8 acadèmics numeraris d'un total de 42⁵ i 8 de corresponents d'un total de 42 de les llengües espanyoles diferents de la castellana:

«Artículo 1. La Real Academia Española se compondrá de cuarenta y dos Académicos numerarios, ocho de los cuales deberán haberse distinguido notablemente en el conocimiento o cultivo de las lenguas españolas distintas de la castellana, distribuyéndose de este modo: dos para el idioma catalán, uno para el valenciano, uno para el mallorquín, dos para el gallego y dos para el vascuence.

3. Sobre la història de la Reial Acadèmia Espanyola, vegeu el llibre d'Alonso ZAMORA VICENTE, *La Real Academia Española*, Espasa Calpe, Madrid, 1999, pàg. 23, 28 i 29, i també l'article del mateix autor «Real Academia Española», en el llibre *Las Reales Academias del Instituto de España*, op. cit., pàg. 53 i s.

4. Publicat a la *Gaceta de Madrid* núm. 331, de 27 de novembre de 1926.

5. Abans el nombre d'acadèmics era de 36.

»Artículo 2. Constará además de cuarenta y dos Académicos correspondientes españoles, de los que habrá dos especializados en catalán, uno en el valenciano, uno en el mallorquín, dos en el gallego y dos en el vascuence.»

En l'article 3 es crearen tres seccions amb la denominació de llengua catalana i les seves varietats valenciana i mallorquina, llengua gallega i llengua basca:

«Se crean en la Real Academia tres secciones, denominadas: de lengua catalana y sus variedades valenciana y mallorquina; de la lengua gallega y de la lengua vascuence; compuesta cada una de los Académicos de su especialidad respectiva, expresados en el artículo 1.º, y de un número igual de otros Académicos numerarios, designados por dicha Corporación, siendo presididas todas las Secciones por el Director de la Academia.»

Es varen atorgar a les seccions les mateixes funcions que les que l'article 1 dels Estatuts de la Reial Acadèmia determinava per a la llengua castellana i la formació dels diccionaris respectius (article 4), es va suprimir el deure que aquests acadèmics i una part dels altres estiguessin domiciliats a Madrid (article 5) i s'aclareix que es puguin elegir com a acadèmics persones d'ambdós sexes (article 6).

L'Acadèmia no va veure mai amb bons ulls aquesta reforma que no havia sol·licitat, que atemptava contra la seva autonomia i se li imposava; considerava, a més, que no es podia centralitzar aquesta tasca que ja feien els instituts o les acadèmies regionals.⁶ És per això que, una vegada que el general Berenguer va substituir Primo de Rivera, el Decret va ser abrogat pel Reial decret 1271, de 15 de maig de 1930.⁷

Ni la Constitució de 1978 ni cap llei no proclamen la condició d'autoritat lingüística de la Reial Acadèmia Espanyola, cosa que fan els seus Estatuts actualitzats mitjançant el Reial decret 1109/1993, de 9 de juliol, i modificats pel Reial decret 1857/1995, de 17 de novembre, que en l'article 1 disposa que:

«La Academia es una institución con personalidad jurídica propia que tiene como misión principal velar porque los cambios que experimente la Lengua Española en su constante adaptación a las necesidades de sus hablantes no quiebren la esencial unidad que mantiene en todo en el ámbito hispánico. Debe cuidar igualmente de que esta evolución conserve el genio propio de la lengua, tal

6. Vegeu ALONSO ZAMORA VICENTE, *La Real Academia española*, op. cit., pàg. 291 a 297.

7. Publicat a la *Gaceta de Madrid*, núm. 336, de 16 de maig de 1930.

como ha ido consolidándose con el correr de los siglos, así como establecer y difundir los criterios de propiedad y corrección, y de contribuir a su esplendor.

»Para alcanzar dichos fines, estudiará e impulsará los estudios sobre la historia y sobre el presente del español, divulgará los escritos literarios, especialmente clásicos, y no literarios, que juzgue importantes para el conocimiento de tales cuestiones, y procurará mantener vivo el recuerdo de quienes, en España o en América, han cultivado con gloria nuestra lengua.

»Como miembro de la Asociación de Academias de la Lengua Española, mantendrá especial relación con las Academias Correspondientes y Asociadas.»

En aquest precepte destaquen dues preocupacions. D'una banda, la idea que la Reial Acadèmia Espanyola és l'autoritat lingüística de la llengua castellana, i que, per tant, ha d'establir i ha de difondre els criteris de propietat i de correcció d'aquesta llengua, i, de l'altra, la unitat de la llengua materialitzada en tres incisos: en el primer, en proclamar la unitat en tot l'àmbit hispànic; en el segon, en assenyalar que mantindrà viu el record dels que a Espanya o Amèrica han conreat la llengua, i en el tercer, en reconèixer la pertinença de l'Acadèmia a l'Associació d'Acadèmies de Llengua Espanyola i preveure que mantindrà relacions amb les acadèmies corresponents i amb les associades.

Durant els segles XIX i XX es varen crear acadèmies a Hispanoamèrica, a Amèrica del Nord i a Filipines. L'any 1951 es va convocar el I Congrés d'Acadèmies de la Llengua Espanyola, en el qual es va acordar constituir l'Associació d'Acadèmies de la Llengua Espanyola per treballar en la defensa, la unitat i la integritat de l'idioma comú.⁸ L'Associació està integrada per les 22 acadèmies de la llengua espanyola existents.

L'article 1 dels Estatuts de l'Associació proclama que la seva finalitat és «*trabajar en pro de la unidad, integridad y crecimiento del idioma común*».⁹

La missió de l'Associació és coordinar els treballs de totes les acadèmies, per això cada quatre anys es fa un congrés de l'associació d'acadè-

8. Vegeu Alonso ZAMORA VICENTE, *La Real Academia española*, op. cit., pàg. 345 a 361.

9. Vegeu l'article 1 de l'Associació, que diu: «*La Real Academia Española, la Academia Colombiana de la Lengua, la Academia Ecuatoriana de la Lengua, la Academia Mexicana, la Academia Salvadoreña de la Lengua, la Academia Venezolana de la Lengua, la Academia Chilena de la Lengua, la Academia Peruana de la Lengua, la Academia Guatemalteca de la Lengua, la Academia Costarricense de la Lengua, la Academia Filipina de la Lengua Española, la Academia Panameña de la Lengua, la Academia Cubana de la Lengua, la Academia Paraguaya de la Lengua Española, la Academia Dominicana de la Lengua, la Academia Boliviana de la Lengua, la Academia Nicaragüense de la Lengua, la Academia Hondureña de la Lengua, la Academia Puertorriqueña de la Lengua Española, la Academia Norteamericana de la Lengua Española, la Academia Argentina de Letras y la Academia Nacional de Letras del Uruguay forman una Asociación de Academias cuyo fin es trabajar en pro de la unidad, integridad y crecimiento del idioma común.*»

mies de la llengua.¹⁰ La Comissió Permanent, que està integrada per un president, un secretari general, un tresorer i dos vocals,¹¹ és l'encarregada de coordinar les acadèmies. La Reial Acadèmia Espanyola sufraga, en primera instància, les despeses de viatge i de manteniment dels tres delegats no espanyols que formen part de la Comissió Permanent.¹²

2. *Del galleg*

L'autoritat lingüística del galleg és la Reial Acadèmia Gallega en virtut de la disposició addicional de la Llei 3/1983, de 15 de juny, de normalització lingüística, que disposa:

«En las cuestiones relativas a la normativa, actualización y uso correcto de la lengua gallega, se estimará como criterio de autoridad el establecido por la Real Academia Gallega.

»Esta normativa será revisada en función del proceso de normalización del uso del gallego.»

L'Acadèmia, d'origen clarament privat, fou creada l'any 1906; els primers Estatuts foren aprovats pel Reial decret de 25 d'agost de 1906,¹³ i els vigents

10. L'article 3 dels Estatuts disposa que: *«Cada cuatro años, o antes si fuere posible, se reunirá un Congreso de la Asociación de Academias de la Lengua [...]»*

11. L'article 3 dels Estatuts diu que: *«[...] La Comisión Permanente, regulada por los presentes Estatutos, será el órgano de coordinación entre las Academias, con miras a la preparación del siguiente Congreso»*; l'article 7 assenyala que *«La Comisión Permanente de la Asociación de Academias de la Lengua Española es el órgano de coordinación entre las Academias que constituyen esta Asociación»*, i l'article 8 preceptua que *«La Comisión Permanente estará constituida de la siguiente manera: un Presidente, un Secretario General, un Tesorero y dos vocales. El Presidente y el Tesorero pertenecerán a la Real Academia Española. El Secretario General y los dos vocales deberán ser miembros de número de alguna de las demás Academias asociadas.»*

12. Així es desprèn de l'article 13 dels Estatuts: *«Los gastos de viaje y sostenimiento de los tres delegados no españoles de que trata el artículo 10º serán sufragados por la Real Academia Española y, en la medida de lo posible, por el fondo común constituido por las aportaciones anuales de las Academias asociadas. Los gastos de sostenimiento habrán de entenderse así: para dos delegados, durante tres meses consecutivos cada año; para el Secretario General, durante todo el año. Si los medios de la Asociación lo permiten, podrá aumentarse el periodo de estancia de los vocales.»*

13. Publicats a la *Gaceta de Madrid* el 2 de setembre de 1906. La preocupació per integrar representants de les quatre províncies de Galícia va fer posar en els primers estatuts, article 4, que els acadèmics de número serien 40 amb representació igual a cada província. Vegeu el llibre de José Luis MÉNDEZ ROMEU, *A Real Academia Galega, Institución frustrada do rexionalismo*, Noroeste de Artes Gráficas, 1988, pàg. 21 i 23.

han estat aprovats pel Reial decret 271/2000, de 25 de febrer. L'Acadèmia té com a finalitat més important, segons l'article 2, l'elaboració de la norma gramatical, ortogràfica i fònica; l'inventari del lèxic; la proposta d'un diccionari d'ús; la modernització i l'actualització del lèxic; estudiar i proposar la restauració de l'onomàstica; defensar i promoure l'idioma, i assessorar els poders públics sobre l'ús correcte de la llengua i la promoció social d'aquesta.

Entén per idioma gallec, en l'article 4, «*el propio de Galicia, así como sus variantes habladas en los territorios exteriores (Asturias, León y Zamora)*».

3. *Del català*

a) L'Institut d'Estudis Catalans

La Diputació Provincial de Barcelona, l'any 1907, a iniciativa del president Enric Prat de la Riba, crea l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que prest (1911) tindrà la Secció Filològica, que exercirà les funcions d'acadèmia de la llengua.¹⁴

Iniciada la transició política, i mitjançant el Reial decret 3118/1976, de 26 de novembre, article 1, es reconeixera oficialment l'IEC com a corporació acadèmica, científica i cultural, i com a autoritat lingüística del català, i proclamarà que el seu «*ámbito de actuación se extenderá a las tierras de lengua y cultura catalanas*». En l'article 2 n'aprovarà els Estatuts, dels quals destaca l'article 3 c) en què s'estableix que la Secció Filològica «*se ocupará del estudio de la lengua catalana en todos sus aspectos, así como del inventario de su léxico y la formulación de sus normas gramaticales*». Els Estatuts varen ser modificats el 25 d'abril de 1988, el 12 de maig de 1997 i el 2 d'abril de 2001.¹⁵ Segons l'article 3 a) dels Estatuts actualment en vigor són finalitats de l'IEC:

«Tenir cura de l'estudi de la llengua catalana, establir-ne la normativa i vetllar perquè el procés de normalització d'aquesta llengua sigui coherent arreu del seu àmbit lingüístic.»

b) El reconeixement de l'Institut d'Estudis Catalans per part de Catalunya

Un cop que es restableix definitivament la Generalitat de Catalunya, el primer Govern, mitjançant l'article 2 del Decret 90/1980, de 27 de juny,

14. Vegeu l'opuscle de l'Institut d'Estudis Catalans (1907-1997): *Institut d'Estudis Catalans*, Barcelona, 1997, pàg. 7, 13 i 14.

15. Aquests darrers Estatuts es varen publicar en el DOGC de 22 de maig de 2001.

sobre normalització de l'ús del català en els òrgans de l'Administració de la Generalitat de Catalunya, dels organismes autònoms i d'altres institucions que en depenen o hi estan vinculades, disposa que l'assessorament lingüístic administratiu que havia de realitzar la Direcció General de Política Lingüística «s'expressarà d'acord amb les normes de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans». Aquest reconeixement assoleix rang legal amb la Llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans, que reconeix que l'IEC és la institució encarregada d'establir i d'actualitzar la normativa lingüística del català (article 1), i que l'Administració, els centres d'ensenyament públics i privats i els mitjans de comunicació de titularitat pública (articles 2, 3 i 4)¹⁶ l'han de respectar. Idea que reitera l'article 6 de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística, que diu:

«Article 6. La unitat de la llengua catalana

»1. La llengua catalana és un patrimoni que Catalunya comparteix amb altres territoris amb els quals constitueix una mateixa comunitat lingüística. La Generalitat ha de vetllar per la protecció de la unitat del català i ha de fomentar l'ús i la projecció exterior del català i la comunicació entre els diferents territoris de parla catalana.

»2. D'acord amb la legislació vigent, correspon a l'Institut d'Estudis Catalans l'autoritat lingüística.»

c) La Universitat de les Illes Balears

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears en la disposició addicional segona estableix que l'òrgan de referència consultiva és la Universitat de les Illes Balears, i que la comunitat autònoma podrà participar en una institució adreçada a salvaguardar la unitat lingüística, amb aquestes paraules:

«La institució oficial consultiva per a tot el que faci referència a la llengua catalana serà la Universitat de les Illes Balears.¹⁷ La comunitat autònoma de

16. Trobareu un comentari sobre aquesta Llei a cura de Jaume VERNET I LLOBET a la revista *Autonomies. Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 14, juliol de 1992, pàg. 164 i s.

17. En aquest mateix sentit, vegeu l'article 14 de la Llei de normalització lingüística, que disposa:

«1. Els topònims de les Illes Balears tenen com a única forma oficial la catalana.

»2. Correspon al Govern de la Comunitat Autònoma d'acord amb l'assessorament de la Universitat de les Illes Balears determinar els noms oficials dels municipis, territoris, nuclis de població, vies de comunicació interurbanes en general i topònims de la Comunitat Autò-

les Illes Balears, d'acord amb una llei de l'Estat, podrà participar en una institució adreçada a salvaguardar la unitat lingüística, institució que serà integrada per totes les comunitats que reconeixin la cooficialitat de la llengua catalana.»¹⁸

La Universitat es constitueix en òrgan consultiu de la comunitat en matèria de llengua, però entenem que aquest model és compatible amb l'existència d'una autoritat lingüística normativa supracomunitària.¹⁹

No s'ha produït un desplegament legal de la funció consultiva de la Universitat, però sí que ha estat objecte de distribució interna dins la Universitat mateixa. Per l'Acord executiu de 25 de març de 2003, la Universitat atorga aquesta competència al Departament de Filologia Catalana i Lingüística General,²⁰ funció que ha delegat en una comissió tècnica.²¹

Per donar suport a la funció consultiva en matèria de llengua, la Universitat té el Servei Lingüístic, amb un Gabinet de Terminologia i un Gabinet d'Onomàstica (Toponímia i Antroponímia).²²

d) L'Acadèmia Valenciana de la Llengua

Ni l'Estatut valencià de 1982 ni la Llei 4/1983, de 23 de novembre, d'ús i ensenyament del valencià, es refereixen a la qüestió de l'autoritat lingüística, que ha estat regulada finalment per la Llei 7/1998, de 16 de setembre,

nom. Els noms de les vies urbanes han d'ésser determinats pels ajuntaments corresponents, també, en l'assessorament esmentat donant preferència a la toponímia popular tradicional i als elements culturals autòctons.»

18. Idea en la qual insisteix la Llei 3/1986, de 29 d'abril, de normalització lingüística, en la disposició addicional tercera i també l'article 6 dels Estatuts de la Universitat de les Illes Balears (FOU núm. 223 i BOIB de 30 de setembre de 2003).

19. Aquesta és també la interpretació i la pràctica que en fa la Universitat.

20. Així, a l'Acord del Consell Executiu de 25 de març de 2003, sobre competència científica en matèria de política lingüística, podem llegir que «arran dels convenis de col·laboració signats amb la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears i atesa la necessitat de potenciar tots els elements de la política i la planificació lingüístiques que facin possible l'ús normal de la llengua catalana com a eina de treball habitual, el Consell Executiu acorda que el Departament de Filologia Catalana i Lingüística General és l'òrgan científic de la Universitat de les Illes Balears en les qüestions que afecten la fixació normativa de la llengua catalana i en la funció d'assessorament que l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears i la Llei de normalització lingüística atorguen a la Universitat».

21. Acords del Consell de Departament de 28 d'abril de 1989 i d'1 de juliol de 1997.

22. Vegeu els FOU núm. 106, 107 i 173. Sobre l'evolució d'aquesta organització, vegeu Joan MIRALLES i MONSERRAT, «Entorn del procés d'estandardització a les Illes Balears», a *Jornades per la Cooperació en l'Estandardització Lingüística*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2000, pàg. 63 i 64.

de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua,²³ que fou desplegada pel Decret 158/2002, de 17 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament de l'AVL. Aquesta Llei, en l'article 3, atorga l'autoritat lingüística sobre el valencià a l'Acadèmia Valenciana, en assenyalar que «L'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució que té per funció determinar i elaborar, si és el cas, la normativa lingüística de l'idioma valencià. Així com, vetllar pel valencià partint de la tradició lexicogràfica, literària, i la realitat lingüística genuïna valenciana, així com, la normativització consolidada, a partir de les denominades Normes de Castelló». Idea en la qual insisteix en l'article 7 a) de la Llei esmentada en descriure com a primera competència de l'Acadèmia la de «determinar la normativa oficial del valencià en tots els seus aspectes».²⁴

Es tracta d'un salt qualitatiu molt important, delicat i insòlit en el dret comparat que pot tenir conseqüències amb vista a la unitat de la llengua, ja que, després de quasi un segle de funcionament de l'IEC, al final del segle xx s'introdueix un model de doble autoritat normativa que en si mateix és contradictori, ja que s'hi preveu una autoritat lingüística per a una part de l'àmbit lingüístic català, tot i que la Llei de l'AVL no nega la unitat de la llengua,²⁵ ni tampoc l'Acadèmia.²⁶

L'Acadèmia Valenciana de la Llengua es tracta d'una acadèmia especial, d'origen públic clar i marcat, en el sentit que no és d'iniciativa privada, i de forta dependència política, ja que ha estat creada per llei; qualificada

23. Sobre l'origen, les causes, les conseqüències i les primeres passes de la creació de l'Acadèmia, vegeu el suggeridor treball d'Alfons ESTEVE I GÓMEZ, «La política lingüística del PP al País Valencià: Anàlisi de la legislació de 1995 a 2003», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 41, 2004, pàg. 219 i s.

24. Per això en l'article 5 disposa que «Les decisions de l'AVL, en l'exercici de les funcions que hi corresponen, hauran de ser observades per totes les Institucions de la Generalitat, pels Poders Públics, per la resta d'Administracions Públiques, el sistema educatiu, i els mitjans de comunicació, les entitats, els organismes i empreses de titularitat pública o que compten amb finançament públic.»

25. N'hi ha prou de veure que en el preàmbul podem llegir que «el valencià, idioma històric i propi de la Comunitat Valenciana, forma part del sistema lingüístic que els corresponents Estatuts d'autonomia dels territoris hispànics de l'antiga Corona d'Aragó reconeixen com a llengua pròpia».

26. Que, en el seu Dictamen sobre els principis i criteris per a la defensa de la denominació i l'entitat del valencià, de 9 de febrer de 2005, afirma que «d'acord amb les aportacions més solvents de la romanística acumulades des del segle XIX fins a l'actualitat (estudis de gramàtica històrica, de dialectologia, de sintaxi, de lexicografia...), la llengua pròpia i històrica dels valencians, des del punt de vista de la filologia, és també la que compartixen les comunitats autònomes de Catalunya i de les Illes Balears i el Principat d'Andorra. Així mateix és la llengua històrica i pròpia d'altres territoris de l'antiga Corona d'Aragó (la franja oriental aragonesa, la ciutat sarda de l'Alguer i el departament francès dels Pirineus Orientals)».

per la llei mateixa d'institució de la Generalitat o d'institució de caràcter públic; adscrita a la Presidència de la Generalitat; els acadèmics han de tenir la condició política de valencians; les Corts valencianes han d'elegir els 21 acadèmics inicials; el president de l'Acadèmia i els acadèmics elegits han de ser nomenats per decret del president de la Generalitat; la condició d'acadèmic està sotmesa a incompatibilitats; els acadèmics tenen dret a percebre dietes i indemnitzacions per exercir les seves funcions; el president de la Generalitat, o el conseller en qui delegui, pot assistir amb veu al Ple de l'Acadèmia per informar o requerir informació; el personal al servei de l'Acadèmia s'ha de regir pel règim jurídic aplicable al personal al servei de la Generalitat; entre els seus recursos econòmics disposa de les consignacions previstes en el pressuposts de la Generalitat, dels béns que li siguin adscrits o cedits per la Generalitat o qualsevol altra administració pública i de les subvencions; els seus pressuposts s'integraran com a secció en els pressuposts de la Generalitat i el Govern assignarà a l'Acadèmia els locals adequats per complir els seus fins.²⁷ En conclusió, la seva naturalesa és marcadament institucional o instrumental de l'Administració de la Generalitat.²⁸

La Llei de l'AVL no preveu expressament la coordinació de l'Acadèmia amb l'IEC o amb la Universitat de les Illes Balears, però sí relacions al mateix nivell, i per tant horitzontals, amb les entitats normatives de les altres llengües de l'Estat, i formalitzar acords de col·laboració amb altres organismes acadèmics, científics i culturals, ja que als apartats 2 i 3 de l'article 9 disposa que:

«2. Podrà, també, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua tindre relacions horitzontals amb les diverses entitats normatives de les altres llengües de l'estat.

3. Així mateix, també podrà tindre acords de col·laboració amb altres organismes acadèmics, científics i culturals.»

La Llei orgànica 1/2006, de 10 d'abril, de reforma de l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, dóna rellevància estatutària a l'Acadè-

27. Articles 1, 2, 3, 11.1, 11.3, 12, 14, 27, 32 i 34, i disposició transitòria quarta.

28. Tot i els dubtes que planteja a la doctrina la naturalesa jurídica d'aquests ens sobre si són corporacions de dret públic o institucions, és evident que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, per les notes abans esmentades —en particular l'adscripció a la Presidència, la qualificació d'institució, el nomenament dels membres, les incompatibilitats dels acadèmics, el dret a percebre dietes, la possible assistència amb veu del president o del conseller en qui delegui al Ple, l'estatus del seu personal, els seus recursos, el seus pressuposts integrats en els de la Generalitat i l'assignació per part del Govern dels locals per complir els seus fins—, té més aviat una naturalesa d'administració institucional que no de corporació.

mia pel fet de disposar en l'article 6.8 del nou text estatutari que «L'Acadèmia Valenciana de la Llengua és la institució normativa de l'idioma valencià», i en l'article 41 del nou text estatutari que, ubicat a la secció segona (intitulada «De les institucions consultives i normatives de la Generalitat») del capítol VI del títol III, emfatitza el seu caràcter públic i la seva condició d'autoritat lingüística normativa, en preceptuar que:

«L'Acadèmia Valenciana de la Llengua, institució de la Generalitat de caràcter públic, té per funció determinar i elaborar, en el seu cas, la normativa lingüística de l'idioma valencià.

»La normativa lingüística de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua és d'aplicació obligatòria a totes les administracions públiques de la Comunitat Valenciana.

»Quant al procediment del nomenament dels seus membres, funcions, facultats, estatut i duració del mandat caldrà ajustar-se al que dispose la Llei de Les Corts que ho regule.»

4. *Del basc*

La Reial Acadèmia de la Llengua Basca (Euskaltzaindia) fou fundada el 1918 amb el patrocini de les diputacions d'Àlaba, Guipúscoa, Navarra i Biscaia.²⁹

Iniciada la transició, es reconeix l'Acadèmia amb un àmbit d'actuació que s'estén a les quatre províncies esmentades i se n'aproven els Estatuts pel Decret 573/1976, de 26 de febrer. Dels Estatuts, en destaca el foment de la unitat de llengua al preàmbul i en l'article 1 *d*), ja que entre les seves finalitats esmenta «*laborar por la formación de un lenguaje literario unificado en léxico, gramática y grafía*».

L'Estatut basc es refereix a la seva autoritat en l'article 6.4, que diu:

«*La Real Academia de la Lengua Vasca-Euskaltzaindia es la institución consultiva oficial en lo referente al euskera.*»

També s'hi refereixen els apartats 2 i 3 de l'article 3 de la Llei foral 18/1986, de 15 de desembre, del basc, del Parlament de Navarra, que preceptua:

29. Podeu trobar una introducció històrica a aquesta acadèmia en el llibre *Euskaltzaindiaren historia laburra*, Bilbao, 1984.

«2. Los poderes públicos respetarán la norma idiomática en todas las actuaciones que se deriven de lo dispuesto en esta Ley Foral y en las disposiciones que la desarrollen.

»3. La institución consultiva oficial, a los efectos del establecimiento de las normas lingüísticas, será la Real Academia de la Lengua Vasca, a la que los poderes públicos solicitarán cuantos informes o dictámenes consideren necesario para dar cumplimiento a lo establecido en el apartado anterior.»

A l'Acadèmia estan representats tots els territoris on es parla la llengua basca, ja que segons l'article 4 dels Estatuts:

«Los Académicos de número serán naturales u oriundos de todo el País Vasco, a fin que estén representados en la Academia todos los dialectos tradicionales de la lengua.»

III. A TALL DE CONCLUSIONS

1. Cadascuna de les llengües oficials de l'Estat té una autoritat lingüística que adopta la forma o el model d'acadèmies lingüístiques. Entre les seves funcions destaquen la de normativitzar les llengües i vetllar per la unitat dels idiomes respectius.

2. L'autoritat lingüística de la llengua castellana fou creada en el segle XVIII. Tots els estats iberoamericans, els EUA i les Filipines tenen la seva acadèmia. Els Estatuts de l'Associació d'Acadèmies de la Llengua Espanyola preveuen mecanismes de coordinació entre aquestes institucions.

3. Al principi del segle XX es creen les acadèmies de la llengua gallega, catalana i basca. Iniciada la transició democràtica l'any 1976, l'Estat reconeix mitjançant un reial decret l'Institut d'Estudis Catalans i l'Euskaltzaindia. La Reial Acadèmia Gallega ja tenia Estatuts, aprovats l'any 1906 mitjançant un reial decret, que foren modificats l'any 2000.

Aquests reials decrets promulgats al final del segle XX proclamen l'autoritat lingüística de les acadèmies, així com l'àmbit d'actuació o l'abast territorial d'aquestes en els dominis lingüístics respectius.

En general, els estatuts d'autonomia o les lleis de normalització de les comunitats autònomes respectives han reconegut aquestes autoritats lingüístiques explícitament, amb les úniques excepcions de les Illes Balears i del País Valencià.

4. L'origen d'aquestes autoritats lingüístiques és divers, algunes tenen un origen privat (aquest és el cas de la Reial Acadèmia Espanyola i de la Reial Acadèmia Gallega), d'altres varen comptar amb el patrocini o la iniciativa de diputacions provincials (aquest és el cas de l'Euskaltzaindia o de l'Institut d'Estudis Catalans). L'Estat les ha sancionades totes mitjançant reial decret.

5. A diferència del gallec i el basc, que tenen una sola autoritat lingüística reconeguda a l'Estatut d'autonomia o a les lleis de normalització, tot i que el basc es parla dins l'Estat en dues comunitats autònomes, el model català és el més complex i acusa la fragmentació politicoadministrativa, ja que, com hem vist, disposa de l'Institut d'Estudis Catalans, la Universitat de les Illes Balears i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

a) L'Institut d'Estudis Catalans

L'Institut d'Estudis Catalans té un origen institucional al Principat o, per ser més exactes, a Barcelona, per bé que des dels inicis ha comptat amb acadèmics de totes les terres de parla catalana.³⁰ És una acadèmia potentíssima, ja que, no tan sols és una acadèmia de la llengua, sinó que també és una acadèmia científica i històrica, i fora de l'àmbit lingüístic català de vegades no es percep com una acadèmia lingüística.³¹

L'Estat, l'any 1976, va reconèixer l'Institut d'Estudis Catalans com a autoritat lingüística per a tot l'àmbit lingüístic. La Generalitat de Catalunya, el 1980, també va reconèixer l'autoritat lingüística de l'IEC.

b) La Universitat de les Illes Balears

L'Estatut d'autonomia de les Illes Balears preveu que la Universitat és una institució oficial de caràcter consultiu per a tot el que faci referència a la llengua catalana, la qual cosa ens permet interpretar que aquesta declaració és compatible amb el paper de l'IEC com a autoritat normativa.

També diu que la comunitat podrà participar en una institució supra-comunitària adreçada a salvaguardar la unitat lingüística, però tampoc no

30. Miquel dels Sants Oliver, per citar un mallorquí il·lustre, fou un dels vuit primers membres de l'Institut i el segon secretari. Antoni M. Alcover va ser el primer president de la Secció Filològica. Vegeu *L'Institut d'Estudis Catalans...*, op. cit., pàg. 8 i 113.

31. Resulta significatiu que no ho percebi així Noelia de Miguel Sánchez quan analitza, en el seu llibre de caràcter general sobre les acadèmies, les acadèmies lingüístiques. Vegeu *Las Academias y su configuración jurídica*, op. cit., pàg. 39 a 41.

diu expressament que aquesta institució sigui l'IEC, i pareix que no ho és, ja que estaria integrada, més que no per acadèmics, per representants de les comunitats que reconeixin l'oficialitat de la llengua catalana, i que, en tot cas, hauria de tenir un abast més ampli que la codificació de la llengua, que inclouria la promoció social de la llengua i la planificació de la política lingüística.

En efecte, més que una autoritat lingüística es preveu una participació en una institució permanent encaminada a salvaguardar la unitat lingüística, com ja havia assenyalat fa un temps.³²

L'Estat no ha dictat la llei a la qual fa referència la disposició addicional segona de l'Estatut balear, la qual cosa podria fer-se en una futura llei de llengües.

c) L'Acadèmia Valenciana de la Llengua

El País Valencià crea l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, autoritat normativa de marcat origen públic i dependència política, per Llei l'any 1998 i la inclou a la reforma de l'Estatut de 2006. La Llei no preveu l'existència d'una autoritat supracomunitària, però preveu la possibilitat de formalitzar acords de cooperació amb altres organismes acadèmics, científics i culturals, i, per tant, amb l'Institut d'Estudis Catalans i la Universitat de les Illes Balears.

d) La coordinació entre l'IEC, la Universitat de les Illes Balears i l'Acadèmia Valenciana no està explicitada, si bé hi ha membres de la Secció Filològica de l'IEC que pertanyen a la Universitat de les Illes Balears i a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.

32. Vegeu el meu article «Les competències de la comunitat autònoma de les Illes Balears en matèria de cultura», *Autonomies. Revista Catalana de Dret Públic*, núm. 10, juliol de 1989, pàg. 120. D'aquesta manera, com ja diguérem, l'Estatut s'avançava a la primera proposta conjunta del document de conclusions del II Congrés de la Llengua Catalana: «Proposem que es creï un organisme amb representats de les administracions dels diferents territoris de parla catalana, a fi de coordinar i impulsar les tasques destinades a accelerar el procés de normalització de la llengua catalana tot seguint l'exemple del tractat signat entre Bèlgica i Holanda per al neerlandès.»

LANGUAGE AUTHORITIES

Bartomeu COLOM PASTOR

Each of the languages declared to be official by the Constitution or Statutes of Autonomy has a language authority that has been recognized by the central government. These language authorities have adopted the model of the language academy. Among the most prominent of its functions are setting standards for the respective languages and overseeing their unity. Some of these academies are private in origin, while others rely on the sponsorship or initiative of the provincial governing bodies (*Diputaciones provinciales*).

The statutes of autonomy or language standardization laws for the respective autonomous communities have, in general, explicitly recognized these language authorities. The Balear Statute of Autonomy provides for an official consultative institution for all matters having to do with the Catalan language: the University of the Balearic Islands. As for the Valencian Statute of Autonomy, it has proclaimed the Valencian Academy of the Language as language authority.

LAS AUTORIDADES LINGÜÍSTICAS

Bartomeu COLOM PASTOR

Cada una de las lenguas declaradas oficiales por la Constitución o los estatutos de autonomía tiene una autoridad lingüística reconocida por el Estado que adopta el modelo de academia lingüística. Entre sus funciones destacan la de normativizar las respectivas lenguas y velar por su unidad. Parte de estas academias tiene un origen privado y otras contaron con el patrocinio o la iniciativa de las diputaciones provinciales.

Los estatutos de autonomía o las leyes de normalización de las comunidades autónomas respectivas, en general, han reconocido estas autoridades lingüísticas explícitamente. El Estatuto de autonomía balear prevé que la institución oficial consultiva en todo aquello que se refiera a la lengua catalana sea la Universidad de las Islas Baleares. Por su parte, el Estatuto de autonomía valenciano ha proclamado autoridad lingüística a la Academia Valenciana de la Lengua.